

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4 (2)

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, aprel.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoirazimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

RAQAMLI IQTISODIYOTDA "AKT XIZMATLARI"	
TUSHUNCHASI VA ULARNING EKSPORT SALOHİYATI.....	14
Shermatov Sherzod Xotamovich	
RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI KORXONALAR	
RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI	20
Amonov Mirzohid Tuymuratovich, Xodjayev Anvar Rasulovich	
TIJORAT BANKLARINING BYUDJET MABLAG'LARI HISOBIGA MOLİYALASHTIRILADIGAN	
LOYIHALARDAGI ISHTIROKINI KUCHAYTIRISH MEXANIZMLARI	26
Maxmudov Rahimjon Hamid o'g'li	
KORPORATIV BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARI.....	33
Shakirova Gulbaxor Sharipdjanovna	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHDA XORIJIY TAJRIBALAR TAHLILI VA UNI O'ZBEKISTON	
SHAROITIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI	38
Ne'matova Mavsuma, Xolmamatov Diyorbek	
ВЛИЯНИЕ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ НА ИНВЕСТИЦИОННУЮ АКТИВНОСТЬ ПРОМЫШЛЕННЫХ	
ПРЕДПРИЯТИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	43
Буранова Лола Вахобовна	
ФИНТЕХ-ЭКОСИСТЕМА КАК ФАКТОР ИНКЛЮЗИВНОГО И УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ	
ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА: СТРУКТУРНЫЙ АНАЛИЗ И ПЕРСПЕКТИВЫ	
ТРАНСФОРМАЦИИ	54
Эшмуротов Дониёр Ихтиёр угли	
ZAMONAVIY MARKETING KONSEPSIYALARI ASOSIDA XIZMATLAR RAQOBATBARDOSHLIGINING	
USLUBIY JIHATLARI.....	60
Ostonaqulova Gulsaraxon Matyoqub qizi, Fayzullayeva Zamira Alijonovna	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARINING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA SERVIS	
XAVFSIZLIGI INDEKSI: SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA	64
Shodmanova Zubayda Ubaydullayevna	
QURILISH FAOLIYATI SOHALARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING ILG'OR	
XORIJIY TAJRIBALARI	
Xusanov Kamoliddin Xolmamat o'g'li	
INSON KAPITALI VA KADRLAR SALOHİYATINI BOSHQARISHNING NAZARIY KONSEPSIYALARI	73
Abdullo Sohibov	
O'ZBEKISTONDA URBANIZATSIYA JARAYONLARI JADALLASHUVI VA UNING	
HUDUDIIY XUSUSIYATLARI	84
Mamanazarov Oybek Shomurodovich	
KORXONALAR MOLİYAVIY HOLATINI MOLİYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI (MHXS)	
ASOSIDA BAHOLASHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	91
Xamidov Javoxir Shavkat o'g'li	
BIZNES JARAYONLARINI MONITORING QILISH TIZIMINING HOZIRGI	
HOLATI TAHLILI.....	95
Dadajonova Madina Ravshan qizi	
O'ZBEKISTON VA XORIJIY MAMLAKATLARDA BENEFITSIAR MULKDOR KONSEPSIYASINI	
QO'LLASHNING DOLZARB MASALALARI	100
Ochilov Farhod Malikovich	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHNING MAKROIQTISODIY SAMARADORLIGINI	
BAHOLASH (GDP, BANDLIK VA INVESTITSİYALAR KESIMIDA)	106
Hayitov Jamshid Xolboyevich	

INVESTITSION JOZIBADORLIKKA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI.....	111
Mamatqulova Hafiza Bahodir qizi IPOTEKA BOZORI MUAMMOLARINING EMPERIK TAHLILI VA ULARNI BARTARAF ETISH STRATEGIYALARI.....	118
Ollokulova Feruza Mansurovna, Safarova Dilrabo Baxriddin qizi MILLIY IQTISODIYOT RAQOBATIDA NAZARIY VA AMALIY QARASHLAR.....	122
Karimova Iroda Abdusattarovna KORPORATIV BANK XIZMATLARIGA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR HAMDA ZAMONAVIY BIZNES MODELLARNI JORIY ETISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARI.....	128
Qurbonov Abror Abdullayevich GREEN ECONOMY DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN AND INDONESIA: A COMPARATIVE STUDY.....	133
Ibrokhimova Iroda Ikromjon Kizi. Askolani. Javliyev Nuriddin Bektemir o'g'li AHOI BANDLIGINI TA'MINLASHDA REKRUTING AGENTLIKLARINING O'RNI.....	142
Sherkulova Nodirabegim Baxordin qizi ФАКТОРЫ ТЕКУЧЕСТИ КАДРОВ И МЕХАНИЗМЫ УДЕРЖАНИЯ ПЕРСОНАЛА В СОВРЕМЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ УЗБЕКИСТАНА.....	148
Джураева Гузаль Шавкатовна BUDJET DAROMADLARI TARKIBIDAGI SOLIQLARNING ULUSHINI BOSHQARISH.....	156
Abduraxmonova Gulmira Sobir qizi RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AVTOSERVIS SHOXOBCHALARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	161
Marqayev Xurshid Aliqulovich THE ECONOMIC NATURE OF HUMAN CAPITAL AND ITS RECOGNITION IN ACCOUNTING AS AN OBJECT OF ECONOMIC ANALYSIS.....	165
Zafar Qodirov Abdivaxobovich O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINING SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	170
Ibragimov G'ayrat Ablaqulovich. Tursunov Ozod Matlubovich Shukurova Nilufar Qahramonova IMPROVING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE SERVICES IN THE DIGITAL ECONOMY.....	175
Mirzaev Kulmamat Djanzakovich NODAVLAT NOTIJORAT TASHKILOTLARI MOLIYAVIY BARQARORLIGINI BAHOLASHDA INTEGRAL KO'RSATKICHLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	179
Aliyev Arslon Salom o'g'li A STUDY ON THE COLLABORATIVE MECHANISM OF DIGITAL ARCHIVES GOVERNANCE AND TALENT GOVERNANCE: AN ANALYSIS BASED ON JOB COMPETENCY, PERFORMANCE EVALUATION, AND ORGANIZATIONAL EFFECTIVENESS.....	184
Wang Biao USTAMA ISHLAB CHIQUARISH XARAJATLARINING MAZMUNI VA UNI XALQARO STANDARTLARGA MUVOFIQ TAKOMILLASHTIRISH.....	190
Tashnazarova Dilfuza Samiddinovna INTEGRATSIYA SAMARADORLIGINI O'LCHASHNING METODOLOGIK MODELI VA INDIKATORLAR TIZIMI.....	195
Aliqulov Abbos Baxtiyor o'g'li XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA XIZMATLAR SIFATINI TAKOMILLASHTIRISH.....	202
Xudoyorov Lochinbek Bahromovich	

MOLIYAVIY HISOBOTLAR AUDITINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI	207
Elomonov Dadaxon Ozodullayevich	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARIDA IQTISODIY RESURLARDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI	213
L.S. Azimova	
THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF IFRS AND FINANCIAL REPORTING	218
Tojiboyev Abdullajon Kamoliddin o'g'li	
PAXTA-TO'QIMACHILIK SANOATIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIKNING HUQUQIY ASOSLARI	223
Abdullayev Hamidulla Abdug'ani o'g'li	
TURIZM KORXONALARIDA XIZMATLAR SIFATINI OSHIRISH ORQALI RAQOBATBARDOSHLIKNI KUCHAYTIRISHNING ZAMONAVIY BOSHQARUV MEXANIZMLARI	227
Ergasheva Zarifa Baxtiyarovna	
CHO'L-YAYLOV CHORVACHILIGI MAJMUASI RIVOJLANTIRISH	232
Nurmanov Sherzod Xujayarovich	
KREDITORLAR REYTINGINI MASHINAVIY O'QITISHGA ASOSLANGAN BASHORATLASH ALGORITMLARI	237
Beknazarov Ulug'bek Zafar o'g'li	
MIKROIQTISODIYOTDA ISTE'MOLCHILAR XULQ-ATVORI VA TALAB SHAKLLANISHI OMILLARI	242
Raximov Azizbek Saliyevich	
OLIY TA'LIMNI MOLIYALASHTIRISHNING ILG'OR XORIJIY Tajribasi: AQSH MISOLIDA.....	246
Kurbanov Baxodir Negmatullayevich	
O'ZBEKISTON TURIZM INDUSTRIYASINI BOSHQARISHDA INNOVATSION YONDASHUVLARNI JORIY ETISH USULLARI	250
Ashurova Shaxnoza Almasovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI KORXONALARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING NAZARIY ASOSLARI.....	257
Sharipova Shahlo Istamovna	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA XIZMATLAR SIFATINI TAKOMILLASHTIRISH.....	262
Xudoyorov Lochinbek Bahromovich	
XIZMATLAR SOHASIDA MIJOZ QONIQLASHINI OSHIRISH MEXANIZMLARI: QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA	278
Aqsungul Usenova Tenel qizi, Qoraqalpoq davlat universiteti	
Dawletmuratov Adilbay Mirzaboyevich	
O'ZBEKISTONDA QANDOLAT MAHSULOTLARI BOZORINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI.....	283
Azlarova Munira Muhammad-Amin qizi	
TA'LIM XIZMATLARI BOZORINI SHAKLLANTIRISH, RIVOJLANTIRISH VA KO'RSATKICHLARINI O'RGANISH.....	289
Bozorova Madina Raxmat qizi	
IMPROVING SERVICE QUALITY MONITORING IN SERVICE ENTERPRISES BASED ON DIGITAL TECHNOLOGIES	294
Xudoyorov Lochinbek Bahromovich	
KREDITLASH MEXANIZMINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI VA UNING TARIXIY RIVOJLANISH BOSQICHLARI	299
Ortiqov Husan Usmonaliyevich	

O'ZBEKISTONDA QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORI MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH YO'NALISHLARI	304
Abdusalomov Ozodbek Baxtiyor o'g'li XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARINING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA SERVIS XAVFSIZLIGI INDEKSI: SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA	311
Shodmanova Zubayda Ubaydullayevna O'ZBEKISTONDA EKSPORTNI OSHIRISHDA AKT RIVOJLANISHINING O'RNI.....	315
Sadriddinov Ulug'bek Jaloliddin o'g'li QURILISH FAOLIYATI SOHALARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING ILG'OR XORIJIY TAJRIBALARI.....	322
Xusanov Kamoliddin Xolmamat o'g'li INSON KAPITALI VA KADRLAR SALOHİYATINI BOSHQARISHNING NAZARIY KONSEPSIYALARI	326
Abdullo Sohibov SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA TIJORAT BANKLARIDA RISK-MENEJMENT SAMARADORLIGINI OSHIRISH	331
Davronov Sanjar Ziyotovich SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA BOSHQARUV QARORLARINI QABUL QILISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	336
Ashrapova Noilaxon Niyazxanovna ISHLAB CHIQUARISH KORXONALARINI BOSHQARISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING XORIJIY TAJRIBASI TAHLILI VA UNGA ILMIY YONDASHUVLAR.....	340
Ochilov Baxtiyor Muminjonovich THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF IFRS AND FINANCIAL REPORTING.....	346
Tojiboyev Abdullajon Kamoliddin ugli SIRKULYAR IQTISODIYOTGA O'TISH: MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR	351
Astanakulov Olim Tashtemirovich Muxammad Id Balbaa (Muhammad Eid Balbaa) Habibe Elif Kutlugun (Habibe Elif Kutlugun) GLOBAL IQLIM O'ZGARISHI FONIDA EKOLOGIK SIYOSAT VA BARQAROR RIVOJLANISH STRATEGIYALARI.....	357
Xamzayev Abdushukur Xudoyqulovich INTERNATIONAL MARKETING STRATEGIES FOR UZBEKISTAN'S TEXTILE INDUSTRY: CHALLENGES, OPPORTUNITIES, AND ECONOMETRIC EVIDENCE	362
Aziz Kurbanovich Abdullaev Sarvarbek Allayev Erkin ugli Shavkat Asrolovich Ruziev DIRECTIONS FOR TOURISM DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN BASED ON DIGITAL TECHNOLOGIES	369
Mirzaev Kulmamat Djanzakovich TEMIR YO'L TRANSPORTIDA SOLIQQA TORTISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI TAHLILI ("O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI" AJ MISOLIDA).....	373
Barotov Baxtiyor Vaxobovich CHIQUINDILARNI QAYTA ISHLASHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI VA BARQAROR RIVOJLANISHDAGI O'RNI	377
Muxitdinova Kamola Alisherovna TRANSPORT LOGISTIKASIDA TAVAKKALCHILIKLARNI SUG'URTALASH: O'ZBEKISTON VA AQSH TAJRIBASI ASOSIDA TAQQOSIY TAHLIL.....	381
Jabborov Islom Xusan o'g'li YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARINING IQTISODIY SALOHİYATINI BARQAROR BOSHQARISH.....	385
Xayrullayev Shaxram Yunus o'g'li	

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SERVIS KORXONALARIDA XIZMATLAR SIFATI BOSHQARUVINING ZAMONAVIY MODELLARI	392
Xudoyorov Lochinbek Bahromovich	
BIZNES JARAYONLARI MONITORINGI SAMARADORLIGINI BAHOLASH MEZONLARI VA KO'RSATKICHLARI.....	398
Dadajonova Madina Ravshan qizi	
SIRKULAR IQTISODIYOT KONSEPSIYASINI AMALGA OSHIRISHNI BAHOLASH KO'RSATKICHLARINI (INDIKATORLARINI) SHAKLLANTIRISH.....	403
Sharifxo'jayeva Xonzodaxon A'lo qizi	
TURIZM QISHLOQLARINI SHAKLLANTIRISH MEZONLARI VA INDIKATORLARI TIZIMI	408
Xudaynazarova Dilorom	
NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MOLIYAVIY BOSHQARUV VA BOSHQARUV HISOB TIZIMINING AMALIYOTI: MUAMMOLAR VA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	416
Xojiboyev Muxiddin Shodimuxamedovich	
DAVLAT XARIDLARI JARAYONIDA XAVFLARNI IDENTIFIKATSIYA QILISH, TASNIFLASH VA RISKKA ASOSLANGAN ICHKI AUDITNI TAKOMILLASHTIRISH	421
Meliboyev Askar Eshmuratovich	
DEVELOPING GARMENT MANUFACTURING STRATEGY IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION	426
Mahbuba Rahmonova	
Feruza Mansurovna Ollokulova	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI QISHLOQ XO'JALIGIDA INVESTITSIYA SIYOSATINING IQTISODIY AHAMIYATI	430
Bakhit Mambetnazarov	
Atabek Tureev	
SOLIQ TUSHUMLARI VA MAJBURIY AJRATMALARNING DAVLAT MOLIYASIDAGI O'RNI: 2020-2025 YILLAR TAHLILI VA ISTIQBOLI.....	434
Olimov Shukurulla Dilshodjon o'g'li	
ФАКТОРЫ ТЕКУЧЕСТИ КАДРОВ И МЕХАНИЗМЫ УДЕРЖАНИЯ ПЕРСОНАЛА В СОВРЕМЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ УЗБЕКИСТАНА	439
Джураева Гузаль Шавкатовна	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA KICHIK KORXONALAR IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	447
Mamirov Zamir Uzoq o'g'li	
XORIJIY TO'G'RIDAN-TO'G'RI INVESTITSIYALARNI JALB ETISHDA O'ZBEKISTON TAJRIBASI: MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR.....	453
Xatamov Nurbek Ochilidievich	
DAVLAT BYUDJETI XARAJATLARI HISOB VA TAHLILINING AMALDAGI TIZIMI	458
Ostonokulov Azamat Abdurkarimovich	
Tursinbaev Gafur Jolmurzaevich	
MOLIYAVIY HISOBOTLAR AUDITINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI	464
Elomonov Dadaxon Ozodullayevich	
СТРАХОВАНИЕ КАК ИНСТРУМЕНТ СНИЖЕНИЯ ФИНАНСОВЫХ ПОТЕРЬ ОТ НЕПРЕДВИДЕННЫХ РИСКОВ, ОКАЗЫВАЮЩИХ ВЛИЯНИЕ НА ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКУЮ ПРИБЫЛЬ (ДОХОД).....	470
Азимжон Мелиев Муродулло угли	
A STUDY ON THE COLLABORATIVE MECHANISM OF DIGITAL ARCHIVES GOVERNANCE AND TALENT GOVERNANCE: AN ANALYSIS BASED ON JOB COMPETENCY, PERFORMANCE EVALUATION, AND ORGANIZATIONAL EFFECTIVENESS	475
Wang Biao	

SANOAT KORXONALARI INNOVATSION SALOHİYATINI BAHOLASH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH	481
Bahodirov Shohruh Bahodir o'g'li	
QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORINI TARTIBGA SOLISHNING XALQARO TAJRIBASI.....	488
Mallabayev Jobir Baxtiyorovich	
ANALYSIS OF THE FINANCIAL AND ECONOMIC ACTIVITY REPORTS OF OOO SAM TRADING STROY	493
Usmonova Dilfuza Ilhomovna	
WAYS TO IMPROVE THE USE OF FOREIGN EXPERIENCE IN THE TRANSPORT AND LOGISTICS CLUSTER IN THE NEW UZBEKISTAN.....	500
Musayeva Shoirazimovna	
FOUNDATIONS FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TRANSPORT LOGISTICS IN UZBEKISTAN	507
Muradov Alisher Kurbanbaevich	
DAVLAT MULKINI BOSHQARISHNING INNOVATSION VA RAQAMLI MEXANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	513
Musurmonqulov Muhammad Ural o'g'li	
KORXONALARNING INVESTITSIIYA FAOLIYATINI STRATEGIK BOSHQARISH: NAZARIYA VA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR INTEGRATSIYASI.....	521
No'monjonova Muazzam Mahbubjon qizi	
KORXONALARDA DEBITORLIK VA KREDITORLIK QARZLARNI BOSHQARISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	526
Mirzaev Ozod Furkatovich	
INVESTITSIIYA LOYIHALARINI MOLIALASHTIRISH MEXANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH: GIDROENERGETIKA SEKTORI MISOLIDA.....	531
Xusanov Shaxbozbek Shuxratjon o'g'li	
ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЕ ИННОВАЦИИ В КРАУДФАНДИНГЕ: БЛОКЧЕЙН, ИИ И БУДУЩЕЕ ИНВЕСТИРОВАНИЯ	538
Хамидова Фаридахон Абдулкарим кизи	
Каримова Азиза Аъзамиддин кизи	
BANK TIZIMIDA QO'LLANILADIGAN RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING TURLARI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI	545
Ollokulova Feruza Mansurovna	
Xursanova Shaxnoza Anvar qizi	
TA'LIM MUASSASALARIDA QO'SHIMCHA TA'LIM XIZMATLARINI BOSHQARISHNING NAZARIY YONDASHUVLARI	549
Safarova Kamola Shuxrat qizi	
QASHQADARYO VILOYAT MINTAQASINING IQTISODIY XAVFSIZLIK DARAJASI VA UNI BAHOLASH USLUBIYATI	553
Nurxonov Komiljon Tovkarayevich	
AYOLLARGA NISBATAN ZO'RAVONLIKNING IQTISODIY OQIBATLARI VA UNI KAMAYTIRISHNING BARQAROR RIVOJLANISHDAGI O'RNI.....	562
Feruza Bahodirxonovna Ibragimova	
ИНВЕСТИЦИОННЫЙ И ИННОВАЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ ТУРИЗМА В УЗБЕКИСТАНЕ: СТРУКТУРНЫЕ ТРАНСФОРМАЦИИ И НОВЫЕ ИСТОЧНИКИ РАЗВИТИЯ	567
Насиров Дилшод Фархадович	
Асадов Амалжон Мехрожевич	
Ахматов Алинура Дилшодович	

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ МОДЕЛИ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ	572
Насиров Дилшод Фархадович	
Хамраева Севара Мамуржановна	
Бахтиярова Алтынгул Бахтияровна	
INVESTITION JOZIBADORLIKKA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI	579
Mamatqulova Hafiza Bahodir qizi	
ЦИФРОВЫЕ ПЛАТФОРМЫ КАК НОВАЯ ФОРМА ОРГАНИЗАЦИИ	
БИЗНЕСА – ЭВОЛЮЦИЯ УПРАВЛЕНИЯ И ИНСТИТУЦИИ	586
Рахмонов Хумоюн Рустамжон угли	
XORIY BANKLARNING YANGI BOZORLARGA KIRISH STRATEGIYALARI VA ULARNING	
MILLIY BANK TIZIMLARIGA TA'SIRI ("IPOTEKA-BANK" AKSIYADORLIK	
TIJORAT BANKI MISOLIDA)	598
Kadirov Vaxid Marimbayevich	
Rajabboyeva Asalxon Mahmud qizi	
OECD VA YEVRPA ITTIFOQI MAMLAKATLARIDA BILVOSITA SOLIQQA TORTISH	
TIZIMLARINING QIYOSIY TAHLILI VA O'ZBEKISTONDA UNI TAKOMILLASHTIRISH	
ISTIQBOLLARI	605
Tuxliyev Bozor Karimovich	
Dusiyarov Sherzod Xolmuratovich	
JISMONIY TARBIYANING INSON SALOMATLIGINI MUSTAHKAMLASHDAGI ROLI	614
Abdilaxatov Zafar Abdigapirovich	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ	
СТРУКТУРЫ УПРАВЛЕНИЯ ПРОЕКТАМИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ ТАМОЖНИ	621
Ли Ирина Валентиновна	
JA'HON IQTISODIYOTIDA O'ZBEKISTONNI TUTGAN O'RNI VA UNI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI	627
Boboqulov Sanjar Bahromqulovich	
OBODONLASHTIRISH XIZMATLARI IJTIMOYIY MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	633
Hayitov Jamshid Xolvoyevich	
Ibragimova Gulhayo Nuriddin qizi	
O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORI TAHLILI	638
Hamroyeva Sabina Ismoil qizi	
EXPLORATION OF TOURISM FLOW GENERATING IN SAMARKAND	
UNDER THE BACKGROUND OF DIGITAL ECONOMY	644
Jie YANG	
ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ОЗДОРОВИТЕЛЬНОГО ТУРИЗМА В УЗБЕКИСТАНЕ	651
Усманова Диляфруз Каршиевна	
YASHIL ISTE'MOL XULQ-ATVORINI SHAKLLANTIRISH OMILLARI VA	
STRATEGIK ISTIQBOLLARI	656
Ishmuratov Baxodir Xusanovich	
O'ZBEKISTONDA INFLYATSIYA VA FOIZ SIYOSATINING BANK KREDITLARIGA TA'SIRI	661
Ibragimova Saule Orinbaevna	
IJTIMOYIY HIMOYA TIZIMI SAMARADORLIGINI BAHOLASHDA	
IJTIMOYIY-IQTISODIY KO'RSATKICHLARNING ROLI: STATISTIK YONDASHUV	665
Qurbonboyev Abdulla Mansur o'g'li	
O'ZBEKISTONDA INFLYATSIYAGA QARSHI KURASH DASTURINI	
AMALGA OSHIRISH YO'NALISHLARI	671
Murtazayev Ulug'bek Abdusalom o'g'li	
XARAJATLAR HISOBINI YURUTISHNING ZAMONAVIY USULLARI TAHLILI	675
Xasanov Baxodir Akramovich	
Yo'ldiyev Oybek Ulug'bek o'g'li	

SUG'URTA KOMPANIYALARINING MOLIVAVIY RISKLARINI KOMPLEKS BAHOLASH METODOLOGIYASI	683
Baymuratova Gulirayxon Tursunbayevna RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISH.....	688
Ibragimov Husen Ismailovich KONSALTING XIZMATLARINING RIVOJLANISH EVOLYUTSIYASI VA RAQAMLI TRANSFORMATSIYASI	692
Ermamatova Shoxsanam Ermamat qizi GLOBAL BRANDING VS. LOCAL BRANDING: STRATEGIC TRADE-OFFS IN INTERNATIONAL MARKETING	698
Aziz Kurbanovich Abdullaev Mamasolieva Kamila Akhmedova Zaynabkhon Khayrullo qizi O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA INVESTITSIIYA MUHITINI YAXSHILASH MEXANIZMLARI VA ULARNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI.....	706
Xatamov Nurbek Ochildiyevich TIJORAT BANKLARINING SAMARADORLIGIGA TA'SIR QILUVCHI MAKRO VA MIKROIQTISODIY KO'RSATKICHLARNI EKONOMETRIK TAHLILI	711
Nabixo'jayeva Maxfuza Ulug'bekovna AGROKLASTERLARDA MAHSULOT (ISH, XIZMAT)LARNI SOTISH JARAYONLARI AUDITINING AMALIYOTI.....	717
Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMINI MOLIVALASHTIRISHDA DASTURIY BYUDJETLASHTIRISHNI JORIY ETISHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI	723
Umidjon Abdullajonov СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ПРОБЛЕМНЫМИ КРЕДИТАМИ В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ.....	730
Избосаров Бобуржон Бахриддинович Ахмедова Улмасой Хусан кизи СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ФИНАНСОВОЙ ПОДДЕРЖКИ ПРИВЛЕЧЕНИЯ БЕДНЫХ СЕМЕЙ К ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВУ	736
Ережепов Кууанышбай Жиенбай улы RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SANOAT KORXONALARI RAQOBATBARDOSHLIGIGA TA'SIR ETUVCHI ICHKI VA TASHQI OMILLAR TASNIFI.....	741
Jalolov Abbosxon Ravshanxon o'g'li BYUDJET TASHKILOTLARIDA ASOSIY VOSITALAR HISOBINI MODERNIZATSIYA QILISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI.....	747
Ruziyev Shavkatjon Faxridinovich	

UO'K:334.012 BYUDJET TASHKILOTLARIDA ASOSIY VOSITALAR HISOBINI MODERNIZATSIYA QILISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI

Ruziyev Shavkatjon Faxridinovich

Samarqand viloyati

g'aznachilik xizmati boshqarmasi bosh mutaxassisi

ruziyevshavkatjon36@gmail.com

ORCID:0009-0001-6474-3618

Annotatsiya. Mazkur maqolada byudjet tashkilotlarida, xususan, oliy ta'lim muassasalarida asosiy vositalar hisobini yuritishning amaldagi holati tahlil qilingan. Asosiy vositalar hisobini tashkil etishda yuzaga kelayotgan masalalar, jumladan, hisob jarayonlarini raqamlashtirish darajasi, amortizatsiya hisoblash mexanizmlarini takomillashtirish zarurati hamda inventarizatsiya tizimini rivojlantirish yo'nalishlari o'rganilgan. Tadqiqot natijasida asosiy vositalar hisobini modernizatsiya qilishning ustuvor yo'nalishlari belgilab berilib, ularni amaliyotga joriy etish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: asosiy vositalar, byudjet tashkilotlari, buxgalteriya hisobi, modernizatsiya, amortizatsiya, inventarizatsiya, raqamlashtirish, oliy ta'lim muassasalari.

Abstract. This article analyzes the current state of accounting for fixed assets in budget organizations, particularly in higher education institutions. The study examines key aspects of fixed asset accounting, including the level of digitalization of accounting processes, the need to improve depreciation mechanisms, and directions for developing inventory systems. Based on the research findings, priority areas for modernizing fixed asset accounting are identified, and scientific and practical recommendations for their implementation are proposed.

Keywords: fixed assets, budget organizations, accounting, modernization, depreciation, inventory, digitalization, higher education institutions.

Аннотация. В данной статье проанализировано современное состояние учета основных средств в бюджетных организациях, в частности в высших образовательных учреждениях. Рассмотрены вопросы организации учета основных средств, включая уровень цифровизации учетных процессов, необходимость совершенствования механизмов начисления амортизации, а также направления развития системы инвентаризации. По результатам исследования определены приоритетные направления модернизации учета основных средств и разработаны научно-практические рекомендации по их внедрению в практику.

Ключевые слова: основные средства, бюджетные организации, бухгалтерский учет, модернизация, амортизация, инвентаризация, цифровизация, высшие образовательные учреждения.

KIRISH

Bugungi kunda oliy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish va uning moddiy-texnik bazasini mustahkamlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu jarayonda oliy ta'lim muassasalarida mavjud asosiy vositalardan samarali foydalanish, ularning saqlanishi va harakatini aniq hisobga olish alohida ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan, OTMLlarda asosiy vositalar hisobini zamonaviy talablar asosida tashkil etish hamda uni modernizatsiya qilish dolzarb ilmiy-amaliy vazifa hisoblanadi.

Amaliyot shuni ko'rsatmoqdaki, oliy ta'lim muassasalarida asosiy vositalar hisobini yuritishda yanada takomillashtirishni talab qiladigan jihatlar mavjud. Xususan, hisob jarayonlarini to'liq raqamlashtirish, aktivlar harakatini kuzatishda yagona axborot platformasidan samarali foydalanish, amortizatsiya hisoblash usullarini takomillashtirish hamda inventarizatsiya jarayonlarining amaliy samaradorligini oshirish muhim ahamiyatga ega. Bundan tashqari, laboratoriya jihozlari, o'quv texnikalari va infratuzilma obyektlarining tez yangilanishi sharoitida ularni baholash va qayta baholash masalalari ham dolzarb hisoblanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi oliy ta'lim muassasalarida asosiy vositalar hisobini modernizatsiya qilishning ustuvor yo'nalishlarini aniqlash hamda amaliyotga tatbiq etilishi mumkin bo'lgan samarali yechimlarni ishlab chiqishdan iborat. Ushbu maqsaddan kelib chiqib, tadqiqot doirasida asosiy vositalar hisobining nazariy jihatlarini o'rganiladi, OTMLar misolida amaldagi holat tahlil qilinadi va hisob tizimini takomillashtirishga qaratilgan ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Byudjet tashkilotlarida asosiy vositalardan foydalanish samaradorligini oshirish masalalari nafaqat mamlakatimizda, balki xorijiy davlatlarda ham tadqiqotchilar diqqat markazida bo'lib kelmoqda. Xorijiy adabiyotlarda ushbu masalalar, asosan, aktivlarni boshqarish, resurslardan oqilona foydalanish hamda investitsion samaradorlikni oshirish nuqtai nazaridan tahlil qilinadi. Yevropa va Shimoliy Amerika mamlakatlarida davlat va byudjet tashkilotlarida asosiy vositalarni boshqarish tizimlari samaradorlikni baholashning integratsiyalashgan yondashuvlari asosida yo'lga qo'yilgan. Mahalliy tadqiqotchilar ham byudjet tashkilotlarida asosiy vositalar bilan bog'liq moliyaviy va operatsion jihatlarini o'rganib, ularni muntazam texnik xizmat ko'rsatish, yangilash hamda rejalashtirilgan investitsiyalar asosida modernizatsiya qilish bo'yicha ilmiy takliflar ishlab chiqmoqdalar. Natijada, xorijiy va mahalliy tadqiqotlar byudjet tashkilotlarida asosiy vositalarni boshqarishni takomillashtirish, resurslardan maqsadli va samarali foydalanish hamda davlat mulkini boshqarishda ilmiy asoslangan yondashuvlarni rivojlantirish zarurligini ko'rsatmoqda.

I. M. Salkovskaya o'z maqolasida asosiy vositalarni tahlil qilish metodikasini takomillashtirish, ularning samaradorligini baholash ko'rsatkichlari hamda asosiy fondlardan foydalanish samaradorligini hisoblash usullarini yoritib bergan (Salkovskaya, 2015).

A. R. Avetisyan o'z tadqiqotida asosiy vositalarni tahlil qilishning o'ziga xos jihatlariga e'tibor qaratadi. Muallif tashkilotlarda asosiy vositalardan foydalanish samaradorligini oshirish imkoniyatlarini aniqlash, texnik qayta jihozlash, yangilash hamda texnik bazani kengaytirish bo'yicha investitsiyalarning ahamiyatini asoslaydi.

Ukrainalik mutaxassis Kovalning fikricha, korxonalarda asosiy vositalarni hisobga olishning tashkiliy jihatlarini hamda ularning murakkab iqtisodiy sharoitlarda normativ-huquqiy ta'minoti muhim ahamiyatga ega. Muallif asosiy vositalarni hisobga olishning nazariy asoslari, usullari va amaliyotini baholash, ularni takomillashtirish yo'llarini aniqlash hamda byudjet tashkilotlarida muvozanatli boshqaruv qarorlarini qabul qilishda qo'llash imkoniyatlarini asoslab beradi (Koval, 2023).

Rossiyalik mutaxassis Gerasimova byudjet muassasalarida resurslaridan foydalanishni optimallashtirish va natijalarga yo'naltirilgan boshqaruvni ta'minlashda tahlil hamda samaradorlikni baholashning zamonaviy yo'nalishlari dolzarbligini ta'kidlaydi. Tadqiqotda samarali tahlil tizimini shakllantirishga ta'sir etuvchi omillar va ularni rivojlantirish yo'llari ko'rib chiqilib, davlat moliyaviy va moddiy resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirishga qaratilgan innovatsion yondashuvlar taklif etilgan. Shuningdek, byudjet muassasasining moliyaviy holati, natijalari va ehtimoliy omillari baholanib, moliyaviy tahlilning ustuvor usullari aniqlangan (Gerasimova, 2019).

Prodanchuk tomonidan olib borilgan tadqiqotlar byudjet muassasalarida uzoq muddatli aktivlarni hisobga olish jarayonini takomillashtirish orqali hisob va hisobot ma'lumotlarining axborot qiymatini oshirish, ularning aniqligi, ishonchiligi va solishtiriluvchanligini ta'minlash imkoniyatlarini ko'rsatadi. Shuningdek, asosiy vositalar hisobini takomillashtirish ichki nazorat, jumladan inventarizatsiya samaradorligini oshirishga xizmat qilishi ta'kidlanadi (Prodanchuk, 2020).

Wenting He tomonidan olib borilgan tadqiqotda yangi moliyaviy hisob tizimi joriy etilishi sharoitida oliy ta'lim muassasalarida asosiy vositalarni boshqarish va hisobga olish jarayonlarining sezilarli darajada yangilanib borayotgani asoslab beriladi. Muallif ushbu jarayonni kompleks baholab, bir tomondan hisob tizimining shaffofligi va samaradorligi ortib borayotganini, ikkinchi tomondan esa raqamlashtirish darajasini oshirish, inventarizatsiya va baholash mexanizmlarini takomillashtirish zarurligini qayd etadi. Tadqiqotda ushbu yo'nalishlarni rivojlantirish orqali hisob tizimini kompleks modernizatsiya qilish muhimligi asoslangan (Wenting He, 2025).

Mahalliy mutaxassis K. Abduraimov o'z ilmiy ishlarida byudjet tashkilotlarida asosiy vositalar hisobi muhim yo'nalishlardan biri ekanligini ta'kidlaydi. U asosiy vositalarni balansga qabul qilish, eskirishni hisobga olish, tiklanish qiymatini aniqlash hamda hisobdan chiqarish jarayonlarining amaliy jihatlarini tahlil qilib, ularni nazariy-metodik yondashuvlar asosida takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi (Abduraimov, 2013).

Chengbin Li o'z tadqiqotida oliy ta'lim muassasalarida asosiy vositalarni boshqarishni "to'liq hayotiy sikl" (*full life cycle*) nazariyasi asosida tahlil qiladi. Muallifning fikricha, asosiy vositalarni boshqarish jarayoni ularni xarid qilishdan boshlab, foydalanish va hisobdan chiqarish bosqichlarigacha bo'lgan barcha davrlarni qamrab olishi lozim. Tadqiqotda ushbu yondashuv asosida boshqaruv tizimini takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan hamda zamonaviy buxgalteriya va ma'muriy hisob tizimlari sharoitida kompleks boshqaruvni joriy etish zarurligi asoslab berilgan (Li, 2020).

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada byudjet tashkilotlarida asosiy vositalar tahlilini amalga oshirish jarayonlarini o'rganish uchun tizimli yondashuv asosida bir qator tadqiqot usullari qo'llanilgan. Epistemologik usul "asosiy vositalar" tushunchasining mazmunini aniqlashtirish va chuqurlashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Umumiy ilmiy usullar — analiz, sintez, induksiya, deduksiya, abstraksiya, idealizatsiya va umumlashtirish — asosiy vositalarni boshqarish, hisobga olish va tahlil qilishning nazariy hamda metodik asoslarini shakllantirishda qo'llanilgan.

Bibliografik va bibliometrik tahlillar orqali ushbu yo'nalishdagi mavjud ilmiy qarashlar, metodik yondashuvlar va ularni rivojlantirish tendensiyalari aniqlangan. Formalizatsiya usuli esa asosiy vositalarni hisobga olish jarayonlarini takomillashtirishga qaratilgan ilmiy-amaliy takliflarni ishlab chiqishda qo'llanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi byudjet va byudjetdan tashqari mablag'lar kesimida amaldagi "Byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi yuritish bo'yicha yo'riqnoma" hamda boshqa normativ-huquqiy hujjatlar talablariga muvofiq tashkil etiladi.

Asosiy vositalar — bu byudjet tashkilotiga yuklatilgan vazifalarni bajarish maqsadida uzoq muddat (bir yildan ortiq) davomida foydalaniladigan hamda zaruratga ko'ra ijaraga berilishi mumkin bo'lgan moddiy aktivlardir.

Asosiy vositalar buxgalteriya hisobi ularning tashkilotga kelib tushishi, ichki harakati (tashkilot ichida bir bo'limdan boshqasiga o'tishi), foydalanish imkoniyatlari tugagani yoki boshqa asoslarga ko'ra hisobdan chiqarilishi hamda har bir obyektning saqlanishi ustidan nazoratni ta'minlashni qamrab oladi. Shu bilan birga, asosiy vositalardan maqsadli foydalanish, tegishli hujjatlarni to'g'ri rasmiylashtirish va ularni buxgalteriya hisobi registrarida o'z vaqtida aks ettirish muhim ahamiyatga ega.

Byudjet tashkilotlari o'z faoliyati jarayonida foydalaniladigan, shuningdek mahsulot ishlab chiqarish (ishlarni bajarish, xizmatlar ko'rsatish)da qo'llaniladigan va foydalanish muddati bir yildan ortiq bo'lgan moddiy aktivlarni ularning qiymatidan qat'i nazar asosiy vositalar tarkibida hisobga oladi.

Asosiy vositalar tarkibiga binolar, inshootlar, mashina va uskunalar, kompyuter texnikasi va ularga tegishli qo'shimcha qurilmalar, transport vositalari, asbob-uskunalar, kutubxona fondi, uzatish qurilmalari, ishchi va mahsuldor chorva mollari hamda boshqa moddiy aktivlar (muzey qimmatliklari, hayvonot dunyosi eksponatlari, sahna va sahnalashtirish vositalari, o'quv kinomateriallari, magnit disklar va lentalar, kassetalar va boshqalar) kiradi.

Zamonaviy hisob va boshqaruv tizimlari rivojlanib borayotgan sharoitda asosiy vositalar tarkibi kengayib, raqamli infratuzilma elementlarini ham qamrab olmoqda. Jumladan, server uskunolari, ma'lumotlarni saqlash va qayta ishlash markazlari, lokal va korporativ tarmoq infratuzilmalari, litsenziyalangan dasturiy ta'minotlar, elektron ta'lim platformalari hamda axborot tizimlarining texnik vositalari uzoq muddat foydalaniladigan aktivlar sifatida e'tirof etilmoqda.

Qiymati va xizmat muddati qanday bo'lishidan qat'i nazar, quyidagilar ham asosiy vositalar tarkibiga kiritiladi: qishloq xo'jaligi mashinalari va jihozlari, katta yoshdagi ishchi va mahsuldor chorva mollari (shu jumladan mayda chorva), kutubxona fondlari, muzey qimmatliklari (muzey eksponatlaridan tashqari), hayvonot dunyosi eksponatlari, namunaviy loyihalash hujjatlari, shuningdek zamonaviy axborot-kommunikatsiya infratuzilmasi obyektlari va raqamli ta'lim resurslari.

Ko'p yillik ekinlar (plantatsiyalar)ga qilingan kapital qo'yilmalar hisobot yilida foydalanishga topshirilgan maydonlar bo'yicha amalga oshirilgan xarajatlar summasi miqdorida, ishlar to'liq yakunlangan sanadan qat'i nazar, har yili asosiy vositalar tarkibiga kiritiladi.

01 "Asosiy vositalar" schyoti tarkibiga turli turdagi asosiy vositalarni alohida hisobga olish uchun mo'ljallangan subschyotlar kiradi. Jumladan, 010 "Turar joy binolari", 011 "Noturar joy binolari", 012 "Inshootlar", 013 "Mashina va uskunalar", 015 "Transport vositalari", 018 "Kutubxona fondi" hamda 019 "Boshqa asosiy vositalar" subschyotlari orqali asosiy vositalar ularning turlari bo'yicha tizimli ravishda tasniflanadi va hisobga olinadi.

Xizmat muddati va qiymatidan qat'i nazar, ayrim moddiy qiymatliklar asosiy vositalar tarkibiga kiritilmaydi. Bular qatoriga maxsus asboblardan va moslamalar (seriyali yoki individual ishlab chiqarish uchun mo'ljallangan), maxsus va sanitariya kiyimlari, maxsus poyabzal, yotoq anjomlari, kanselyariya buyumlari (kalkulyatorlar, stol jihozlari va boshqalar), oshxona va dasturxon anjomlari, vaqtinchalik (notitul) inshootlar, xizmat muddati bir yildan kam bo'lgan almashinuvchi uskunalar hamda ov anjomlari kiradi. Ushbu moddiy qiymatliklar buxgalteriya hisobida tovar-moddiy zaxiralar tarkibida hisobga olinadi.

010 "Turar joy binolari" subschyotida to'liq yoki asosan yashash uchun mo'ljallangan binolar (umumiy foydali maydonining kamida 50 foizi turar joy sifatida foydalaniladigan binolar) hisobga olinadi. Shuningdek, ushbu subschyotda tashkilot balansida bo'lgan xodimlar yashashi uchun mo'ljallangan turar joylar ham aks ettiriladi.

011 “Noturar joy binolari” subschyotida turar joy bo'lmagan barcha binolar hisobga olinadi. Ular tarkibiga ishlab chiqarish va xo'jalik binolari, davlat boshqaruv organlari binolari hamda ijtimoiy-madaniy maqsadlarda foydalaniladigan obyektlar (ta'lim muassasalari, shifoxonalar, poliklinikalar, internatlar, qariyalar va nogironlar uylari, maktabgacha ta'lim muassasalari, kutubxonalar, klublar, muzeylar, laboratoriyalar va boshqalar) kiradi.

012 “Inshootlar” subschyotida suv nasos stansiyalari, stadionlar, basseynlar, yo'llar, ko'priklar, yodgorliklar, parklar, skverlar, jamoat bog'lari va boshqa inshootlar hisobga olinadi. Shuningdek, elektr uzatish liniyalari, transmisiya va quvur o'tkazgichlar hamda ular bilan bog'liq qurilmalar ushbu subschyotda aks ettiriladi. Ular energiyani uzatish va o'zgartirish, shuningdek suyuq va gazsimon moddalarni iste'molchiga yetkazish uchun xizmat qiladi.

Elektr stansiyalari, gaz-kompressor stansiyalari va nasos stansiyalarining binolari 011 subschyotida, ularda joylashgan uskunalar esa 013 “Mashina va uskunalar” subschyotida hisobga olinadi.

013 “Mashina va uskunalar” subschyotida kuch mashinalari va uskunalari, ishchi mashinalar va uskunalar, o'lchov asboblari, tartibga soluvchi qurilmalar va moslamalar, laboratoriya jihozlari, hisoblash texnikasi, tibbiy uskunalar hamda boshqa turdagi mashina va uskunalar hisobga olinadi. Ushbu subschyot doirasida ular quyidagi o'n bir guruhga ajratiladi:

1. Kuch mashinalari va uskunalari — issiqlik va elektr energiyasini ishlab chiqaruvchi generator-mashinalar hamda turli energiya turlarini (suv, shamol, issiqlik, elektr energiyasi va boshqalar) mexanik harakat energiyasiga aylantiruvchi dvigatel-mashinalar.

2. Ishchi mashinalar va uskunalar — mahsulot ishlab chiqarish yoki xizmat ko'rsatish jarayonida mehnat predmetlariga mexanik, termik yoki kimyoviy ta'sir ko'rsatish, shuningdek ularni ishlab chiqarish jarayonida harakatlantirish uchun mo'ljallangan mashina va apparatlar.

3. O'lchov asboblari — dozalogichlar, ampermetrlar, barometrlar, vattmetrlar, suv o'lchagichlar, vakuummetrlar, voltmetrlar, altimetrlar, geodezik asboblari, kompaslar, manometrlar, xronometrlar, maxsus tarozilar, hisoblagichlar (elektr energiyasi, gaz, suv va boshqalar), kassa apparatlari hamda shunga o'xshash asboblari.

4. Tartibga soluvchi asbob va qurilmalar — kislorod-nafas olish qurilmalari, elektr, pnevmatik va gidravlik boshqaruv tizimlari, avtomatik boshqaruv pultlari, markazlashtirish va blokirovka apparatlari, dispetcherlik nazorat qurilmalari va boshqalar.

5. Laboratoriya jihozlari — pirometrlar, regulyatorlar, kalorimetrlar, namlikni aniqlash asboblari, distillatsiya qurilmalari, laboratoriya sinov uskunalari, mikroskoplar, termostatlar, stabilizatorlar, ventilyatsion shkaflar va boshqalar.

6. Hisoblash texnikasi — elektron hisoblash mashinalari, boshqaruv va analog tizimlar, kompyuterlar va ularning qo'shimcha qurilmalari, printerlar, mobil hamda simsiz aloqa vositalari, raqamli hisoblash qurilmalari va boshqalar.

7. Tibbiy uskunalar — stomatologik kreslolar, operatsion stollar, maxsus jihozlangan yotoqlar, dezinfeksiya va dezinseksiya qurilmalari, sut oshxonalar, qon quyish stansiyalari uskunalari va boshqalar.

8. Asboblari — qo'l mehnati uchun mo'ljallangan mexanizatsiyalashgan va oddiy asboblari, elektr hamda siqilgan havo orqali ishlaydigan qurilmalar (elektr burg'ulash moslamalari, bo'yoq purkagichlar, gayka buragichlar va boshqalar), shuningdek ishlab chiqarish va montaj ishlari uchun yordamchi moslamalar.

9. Ishlab chiqarish inventari va jihozlari — ishlab chiqarish jarayonini yengillashtiruvchi buyumlar, jumladan ish stollari, verstaklar, tokchalar, idishlar, ombor jihozlari, stendlar, inventar taralar va boshqalar.

10. Xo'jalik inventari — ofis va xo'jalik jihozlari, jumladan stollar, stullar, shkaflar, divanlar, seyflar, yozuv mashinalari, ko'chma jihozlar, gilamlar, pardalar, yong'inga qarshi vositalar va boshqalar.

11. Boshqa mashina va uskunalari — yuqoridagi guruhlariga kirmaydigan sport jihozlari, o'quv laboratoriya va ustaxona jihozlari, musiqa asboblari, video va radio apparatlar, televizorlar, ilmiy-tadqiqot uskunalari, telefon stansiyalari (ATS), maishiy texnika (kir yuvish mashinalari, muzlatkichlar, changyutkichlar va boshqalar) hamda shunga o'xshash boshqa vositalar.

015 “Transport vositalari” subschyotida odamlar va yuklarni tashish uchun mo'ljallangan barcha turdagi transport vositalari hisobga olinadi. Ular quyidagi besh guruhga ajratiladi:

1. temir yo'l, suv va avtomobil transporti harakat tarkibi: elektrovozlar, teplovozlar, motovozlar, motodrezinalar, vagonlar, platformalar, sisternalar, teploxodlar, paroxodlar, dizel-elektroxo'dlar, buksirlar, barjalar, qutqaruv qayiqdari, suzuvchi pristanlar, yelkanli kemalar, yuk va yengil avtomobillar, tirkamalar, avtosisternalar, avtobuslar, traktor-tortgichlar va boshqalar;

2. havo transporti harakat tarkibi: samolyotlar, vertolyotlar va boshqalar;

3. ot-ulov transporti: aravalar va boshqalar;

4. ishlab chiqarish transporti: elektrokarrlar, mototsikllar, motorollerlar, velosipedlar, aravachalar va boshqalar;

5. sport transportining barcha turlari.

Shu bilan birga, transport va sport otlari hamda boshqa transport hayvonlari 019 “Boshqa asosiy vositalar” subschyotida hisobga olinadi.

018 “Kutubxona fondi” subschyotida alohida nusxalarning qiymatidan qat’i nazar kutubxona fondlari hisobga olinadi. Kutubxona fondiga ilmiy, badiiy va o’quv adabiyotlari, sohaviy hamda ixtisoslashtirilgan adabiyotlar, shuningdek boshqa nashrlar kiradi.

019 “Boshqa asosiy vositalar” subschyotida turli turdagi asosiy vositalar hisobga olinadi. Ular quyidagi to’qqiz guruhga ajratiladi:

1. Ko’p yillik daraxtlar va ko’chatlar. Ushbu guruhga sun’iy ko’p yillik plantatsiyalar (yoshidan qat’i nazar), barcha turdagi mevali daraxt va butalar, ko’kalamzorlashtirish hamda bezak daraxt-buta ekinlari (ko’chalar, maydonlar, parklar, bog’lar, skverlar, tashkilot hududlari va turar joy hovlilaridagi), jonli to’siqlar, shamol va qor ko’chishidan himoya qiluvchi polosalar, qum hamda daryo qirg’oqlarini mustahkamlovchi ekinlar, ilmiy-tadqiqot va o’quv muassasalaridagi botanika bog’lari ekinlari hamda boshqa ko’p yillik sun’iy ekinlar kiradi.

2. Muzey qimmatliklari — qiymatidan qat’i nazar, davlat muzeylaridagi eksponatlardan tashqari, san’at, tabiatshunoslik, tarixiy va texnik ahamiyatga ega bo’lgan buyumlar.

3. Hayvonot bog’lari va shunga o’xshash tashkilotlardagi hayvonot olami eksponatlari — qiymatidan qat’i nazar hisobga olinadigan eksponatlar.

4. Sahn va sahnalashtirish vositalari — dekoratsiyalar, mebellar va rekvizitlar, butaforiya, teatr va milliy kiyimlar, bosh kiyimlar, poyabzal, pariklar va boshqalar.

5. O’quv kinofilmlari va axborot tashuvchi vositalar — magnit disklar va lentalar, kassetalar hamda boshqa axborot tashuvchi vositalar.

6. Ishchi hayvonlar — otlar, ho’kizlar, tuyalar, eshaklar va boshqa ishchi hayvonlar, shu jumladan transport va sport otlari hamda boshqa transport hayvonlari.

7. Mahsuldor va naslli chorva mollari — sigirlar, buqalar, bufalolar, naslchilik otlari va biyalar, qo’y va echkilar, cho’chqalar, bug’ular va boshqalar.

8. Boshqa inventarlar — bolalar o’yinlari, maxsus chang’i jihozlari va boshqa shunga o’xshash vositalar.

9. Boshqa maxsus maqsadli asosiy vositalar — yuqoridagi guruhlarga kiritilmagan maxsus maqsadlardagi asosiy vositalar.

Asosiy vositalar buxgalteriya hisobiga ularning boshlang’ich qiymati bo’yicha qabul qilinadi.

013 “Mashina va uskunalar” subschyotida kuch mashinalari va uskunolari, ishchi mashinalar va uskunalar, o’lchov asboblari, tartibga soluvchi qurilmalar va moslamalar, laboratoriya jihozlari, hisoblash texnikasi, tibbiy uskunalar hamda boshqa turdagi mashina va uskunalar hisobga olinadi. Ushbu subschyot doirasida ular quyidagi o’n bir guruhga ajratiladi:

1. Kuch mashinalari va uskunolari — issiqlik va elektr energiyasini ishlab chiqaruvchi generator-mashinalar hamda turli energiya turlarini (suv, shamol, issiqlik, elektr energiyasi va boshqalar) mexanik harakat energiyasiga aylantiruvchi dvigatel-mashinalar.

2. Ishchi mashinalar va uskunalar — mahsulot ishlab chiqarish yoki xizmat ko’rsatish jarayonida mehnat predmetlariga mexanik, termik yoki kimyoviy ta’sir ko’rsatish, shuningdek ularni ishlab chiqarish jarayonida harakatlantirish uchun mo’ljallangan mashina va apparatlar.

3. O’lchov asboblari — dozalogichlar, ampermetrlar, barometrlar, vattmetrlar, suv o’lchagichlar, vakuummetrlar, voltmeterlar, altimeterlar, geodezik asboblari, kompaslar, manometrlar, xronometrlar, maxsus tarozilar, hisoblagichlar (elektr energiyasi, gaz, suv va boshqalar), kassa apparatlari hamda shunga o’xshash asboblari.

4. Tartibga soluvchi asbob va qurilmalar — kislorod-nafas olish qurilmalari, elektr, pnevmatik va gidravlik boshqaruv tizimlari, avtomatik boshqaruv pultrlari, markazlashtirish va blokirovka apparatlari, dispetcherlik nazorat qurilmalari va boshqalar.

5. Laboratoriya jihozlari — pirometrlar, regulyatorlar, kalorimetrlar, namlikni aniqlash asboblari, distillatsiya qurilmalari, laboratoriya sinov uskunolari, mikroskoplar, termostatlar, stabilizatorlar, ventilyatsion shkaflar va boshqalar.

6. Hisoblash texnikasi — elektron hisoblash mashinalari, boshqaruv va analog tizimlar, kompyuterlar va ularning qo’shimcha qurilmalari, printerlar, mobil hamda simsiz aloqa vositalari, raqamli hisoblash qurilmalari va boshqalar.

7. Tibbiy uskunalar — stomatologik kreslolar, operatsion stollar, maxsus jihozlangan yotoqlar, dezinfeksiya va dezinseksiya qurilmalari, sut oshxonalari, qon quyish stansiyalari uskunolari va boshqalar.

8. Asboblari — qo’l mehnati uchun mo’ljallangan mexanizatsiyalashgan va oddiy asboblari, elektr hamda siqilgan havo orqali ishlaydigan qurilmalar (elektr burg’ulash moslamalari, bo’yoq purkagichlar, gayka buragichlar va boshqalar), shuningdek ishlab chiqarish va montaj ishlari uchun yordamchi moslamalar.

9. Ishlab chiqarish inventari va jihozlari — ishlab chiqarish jarayonini yengillashtiruvchi buyumlar, jumladan ish stollari, verstaklar, tokchalar, idishlar, ombor jihozlari, stendlar, inventar taralar va boshqalar.

10. Xo'jalik inventari — ofis va xo'jalik jihozlari, jumladan stollar, stullar, shkaflar, divanlar, seyflar, yozuv mashinalari, ko'chma jihozlar, gilamlar, pardalar, yong'inga qarshi vositalar va boshqalar.

11. Boshqa mashina va uskunalar — yuqoridagi guruhlarga kirmaydigan sport jihozlari, o'quv laboratoriya va ustaxona jihozlari, musiqa asboblari, video va radio apparatlar, televizorlar, ilmiy-tadqiqot uskunolari, telefon stansiyalari (ATS), maishiy texnika (kir yuvish mashinalari, muzlatkichlar, changyutkichlar va boshqalar) hamda shunga o'xshash boshqa vositalar.

015 "Transport vositalari" subschyotida odamlar va yuklarni tashish uchun mo'ljallangan barcha turdagi transport vositalari hisobga olinadi. Ular quyidagi besh guruhga ajratiladi:

1. temir yo'l, suv va avtomobil transporti harakat tarkibi: elektrovozlar, teplovozlar, motovozlar, motodrezinalar, vagonlar, platformalar, sisternalar, teploxodlar, paroxodlar, dizel-elektroxo'dlar, buksirlar, barjalar, qutqaruv qayiqdari, suzuvchi pristanlar, yelkanli kemalar, yuk va yengil avtomobillar, tirkamalar, avtosisternalar, avtobuslar, traktor-tortgichlar va boshqalar;

2. havo transporti harakat tarkibi: samolyotlar, vertolyotlar va boshqalar;

3. ot-ulov transporti: aravalar va boshqalar;

4. ishlab chiqarish transporti: elektrokarlar, mototsikllar, motorollerlar, velosipedlar, aravachalar va boshqalar;

5. sport transportining barcha turlari.

Shu bilan birga, transport va sport otlari hamda boshqa transport hayvonlari 019 "Boshqa asosiy vositalar" subschyotida hisobga olinadi.

018 "Kutubxona fondi" subschyotida alohida nusxalarning qiymatidan qat'i nazar kutubxona fondlari hisobga olinadi. Kutubxona fondiga ilmiy, badiiy va o'quv adabiyotlari, sohaviy hamda ixtisoslashtirilgan adabiyotlar, shuningdek boshqa nashrlar kiradi.

019 "Boshqa asosiy vositalar" subschyotida turli turdagi asosiy vositalar hisobga olinadi. Ular quyidagi to'qqiz guruhga ajratiladi:

1. Ko'p yillik daraxtlar va ko'chatlar. Ushbu guruhga sun'iy ko'p yillik plantatsiyalar (yoshidan qat'i nazar), barcha turdagi mevali daraxt va butalar, ko'kalamzorlashtirish hamda bezak daraxt-buta ekinlari (ko'chalar, maydonlar, parklar, bog'lar, skverlar, tashkilot hududlari va turar joy hovlilaridagi), jonli to'siqlar, shamol va qor ko'chishidan himoya qiluvchi polosalar, qum hamda daryo qirg'oqlarini mustahkamlovchi ekinlar, ilmiy-tadqiqot va o'quv muassasalaridagi botanika bog'lari ekinlari hamda boshqa ko'p yillik sun'iy ekinlar kiradi.

2. Muzei qimmatliklari — qiymatidan qat'i nazar, davlat muzeilaridagi eksponatlardan tashqari, san'at, tabiatshunoslik, tarixiy va texnik ahamiyatga ega bo'lgan buyumlar.

3. Hayvonot bog'lari va shunga o'xshash tashkilotlardagi hayvonot olami eksponatlari — qiymatidan qat'i nazar hisobga olinadigan eksponatlar.

4. Sahna va sahnalashtirish vositalari — dekoratsiyalar, mebellar va rekvizitlar, butaforiya, teatr va milliy kiyimlar, bosh kiyimlar, poyabzal, pariklar va boshqalar.

5. O'quv kinofilmlari va axborot tashuvchi vositalar — magnit disklar va lentalar, kassetalar hamda boshqa axborot tashuvchi vositalar.

6. Ishchi hayvonlar — otlar, ho'kizlar, tuyalar, eshaklar va boshqa ishchi hayvonlar, shu jumladan transport va sport otlari hamda boshqa transport hayvonlari.

7. Mahsuldor va naslli chorva mollari — sigirlar, buqalar, bufalolar, naslchilik otlari va biyalar, qo'y va echkilar, cho'chqalar, bug'ular va boshqalar.

8. Boshqa inventarlar — bolalar o'yinlari, maxsus chang'i jihozlari va boshqa shunga o'xshash vositalar.

9. Boshqa maxsus maqsadli asosiy vositalar — yuqoridagi guruhlarga kiritilmagan maxsus maqsadlardagi asosiy vositalar.

Asosiy vositalar buxgalteriya hisobiga ularning boshlang'ich qiymati bo'yicha qabul qilinadi (1-6-jadval).

1-jadval
Oldi-sotdi shartnomasi asosida obyekt xarid qilinganda¹

№	Operatsiya mazmuni	Debet subschyotlar	Kredit subschyotlar
1	Yetkazib beruvchilar, pudratchilar, xaridorlar va turli debitor-kreditorga to'lov amalga oshirildi	150,154,152, 159	100,101,232, 110–113
2	Yetkazib beruvchilar va pudratchilardan kelgan asosiy vositalar "boshqa xarajatlar" subschyotiga o'tkazildi	072	150,152,159,154
3	Ilgari 072 subschyotga o'tkazilgan asosiy vositalar balansga qabul qilindi	010–019	072

1 Muallif ishlanmasi

2-jadval

Kapital qo'yilmalar tugagandan so'ng qurilgan obyektning qabul qilish-topshirish yo'li bilan²

№	Operatsiya mazmuni	Debet subschyotlar	Kredit subschyotlar
1	Kapital qo'yilmalar yakunlangach qurilgan asosiy vosita obyektlari balansga qabul qilindi (yoki yuqori tashkilotdan markazlashgan tartibda o'tkazildi)	010–019	280,283,284

3-jadval

Bepul (tekinga) kelib tushganda³

№	Operatsiya mazmuni	Debet subschyotlar	Kredit subschyotlar
1	Bepul olingan asosiy vosita balansga qabul qilindi	010–019	262

4-jadval

Tovar-moddiy zahiralardan asosiy vositalarga o'tkazilganda⁴

№	Operatsiya mazmuni	Debet subschyotlar	Kredit subschyotlar
1	Yetkazib beruvchilarga to'lov amalga oshirildi	150,152,159,154	100, 101, 232, 110–113
2	Kelgan TMZ "boshqa xarajatlar" subschyotiga o'tkazildi	091	150,152,154, 159
3	TMZ balansga qabul qilindi	060–069	091
4	Qurilishda ishlatilgan TMZ (060 "Qurilish materiallari") "tugallanmagan qurilish"ga o'tkazildi	071	060
5	Qurilish tugagach asosiy vosita sifatida balansga qabul qilindi	010,011,012	071

5-jadval

Inventarizatsiya natijasida hisobga olinmagan ortiqcha asosiy vositalar aniqlanganda⁵

№	Operatsiya mazmuni	Debet subschyotlar	Kredit subschyotlar
1	Inventarizatsiya natijasida hisobga olinmagan asosiy vosita aniqlanib, balansga qabul qilindi	010–019	273

6-jadval

Qonunchilikda nazarda tutilgan boshqa holatlarda⁶

№	Operatsiya mazmuni	Debet subschyotlar	Kredit subschyotlar
1	Asosiy vositalarni ta'mirlash uchun yetkazib beruvchilar, pudratchilar hamda turli debitor va kreditorlarga to'lov amalga oshirildi	150,154,159	100, 101, 232, 110–113
2	Bajarilgan ishlar dalolatnomalariga muvofiq joriy va o'rta ta'mir xarajatlari haqiqiy xarajatlar sifatida aks ettirildi	231, 241, 251, 261, 271	150, 154, 159
3	Bajarilgan ishlar dalolatnomalari va boshqa moliyaviy hujjatlarga asosan kapital ta'mir xarajatlari "o'rnatishga mo'ljallangan uskunalar" subschyotiga o'tkazildi	070	150, 154,159
4	Kapital ta'mir yakunlangach "o'rnatishga mo'ljallangan uskunalar" subschyoti yopilib, asosiy vositalar qiymati oshirildi	010–015, 019	070

Asosiy vositalarning boshlang'ich qiymatida tashkilotning o'zida tayyorlangan (qurilgan) obyektlar bo'yicha ularni barpo etish va qurilishni yakunlash bilan bog'liq barcha haqiqiy xarajatlar (tannarx) to'liq hajmda aks ettiriladi.

Tashkilot tomonidan bepul (tekinga) olingan asosiy vositalarning boshlang'ich qiymati ularning joriy (bozor) qiymati asosida, belgilangan tartibda aniqlanadi hamda buxgalteriya hisobiga qabul qilingan sanadagi holatiga

2 Muallif ishlanmasi

3 Muallif ishlanmasi

4 Muallif ishlanmasi

5 Muallif ishlanmasi

6 Muallif ishlanmasi

muvofig aks ettiriladi. Bunda ushbu aktivlarni foydalanishga tayyor holatga keltirish bilan bog'liq qo'shimcha xarajatlar ham inobatga olinadi.

Asosiy vositalarning buxgalteriya hisobiga qabul qilingan boshlang'ich qiymatini o'zgartirish quyidagi holatlarda amalga oshiriladi: obyektni qo'shimcha qurish (dostroyka), qayta jihozlash (dooborudovanie), rekonstruksiya qilish, modernizatsiya, qisman tugatish hamda qayta baholash jarayonlarida.

Qo'shimcha qurish va qayta jihozlash ishlari obyektning texnologik yoki xizmat vazifasini kengaytirish, uning quvvatini oshirish va sifat ko'rsatkichlarini yaxshilashga qaratilgan ishlarni o'z ichiga oladi.

Rekonstruksiya ishlari mavjud asosiy vositalarni qayta qurish, ishlab chiqarish jarayonlarini takomillashtirish, texnik-iqtisodiy ko'rsatkichlarni oshirish, ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish, mahsulot (ish, xizmat) sifatini yaxshilash hamda nomenklaturasini yangilash maqsadida amalga oshiriladi.

Modernizatsiya esa ilg'or texnika va texnologiyalarni joriy etish, ishlab chiqarish jarayonlarini mexanizatsiyalash va avtomatlashtirish, ma'naviy va jismoniy eskirgan uskunalarni zamonaviy hamda samaradorligi yuqori uskunalalar bilan almashtirish orqali asosiy vositalarning texnik-iqtisodiy ko'rsatkichlarini yaxshilashga qaratilgan chora-tadbirlar majmuasidir.

Asosiy vositalarni ish holatida saqlash ularni ta'mirlash (joriy, o'rta va kapital ta'mir) orqali ta'minlanadi:

- Joriy ta'mir — asosiy vositalarni ishga yaroqli holatda saqlashga qaratilgan oddiy ta'mirlash ishlari;
- O'rta ta'mir — ta'mirlanayotgan agregatni qisman qismlarga ajratish hamda ayrim qismlarini tiklash yoki almashtirishni o'z ichiga oladi;
- Kapital ta'mir (uskunalar va transport vositalari uchun) — agregat to'liq qismlarga ajratilib, asosiy va korpus qismlari ta'mirlanadi, eskirgan detallar yangilanadi yoki tiklanadi, so'ngra yig'ish, sozlash va sinovdan o'tkazish ishlari amalga oshiriladi;
- Bino va inshootlar bo'yicha kapital ta'mir — asosiy konstruktiv elementlar va qismlarni ta'mirlash, eskirgan qismlarni almashtirish yoki tiklashni qamrab oladi.

Joriy va o'rta ta'mir xarajatlari, shuningdek boshlang'ich qiymatni oshirmaydigan kapital ta'mir xarajatlari asosiy vositalar qiymatiga kiritilmaydi. Ular byudjet xarajatlarining iqtisodiy tasnifiga muvofiq joriy xarajatlar sifatida aks ettiriladi va moliyalashtirish manbaiga qarab yil yakunida hisobdan chiqariladi.

Kutubxona fondiga kiritilgan kitoblar, darsliklar va boshqa nashrlar ularning nominal (yuzaki) qiymati bo'yicha, jumladan dastlabki muqovalash qiymatini ham inobatga olgan holda hisobga olinadi. Kitoblarni ta'mirlash va restavratsiya qilish, shu jumladan qayta muqovalash xarajatlari ularning qiymatini oshirishga kiritilmaydi. Ushbu xarajatlar tegishli iqtisodiy tasnif kodlari bo'yicha joriy xarajat sifatida moliyaviy hisobotda aks ettiriladi va yil yakunida moliyalashtirish manbasiga muvofiq hisobdan chiqariladi.

Asosiy vositalarning qoldiq qiymati ularning boshlang'ich qiymatidan (belgilangan tartibda kiritilgan o'zgartirishlar bilan birga) jamlangan eskirish summasini ayirish orqali aniqlanadi.

Asosiy vositalar hisobi inventar obyektlar kesimida, ularning saqlanish joylari hamda moddiy javobgar shaxslar bo'yicha yuritiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Byudjet tashkilotlarida asosiy vositalar hisobini yuritishda ayrim tizimli va amaliy jihatlarni yanada takomillashtirish zarurati mavjud. Ular, asosan, hisob siyosati, axborot tizimlari, hujjatlashtirish va boshqaruv jarayonlari bilan bog'liq.

1. Baholash va boshlang'ich qiymatni aniqlash masalalari. Asosiy vositalarni boshlang'ich qiymatda to'g'ri aks ettirish muhim ahamiyatga ega. Ayrim holatlarda transport, montaj, bo'xona xarajatlari yoki qo'shimcha xizmatlar to'liq hisobga olinmasligi mumkin, bu esa aktivlarning real qiymatini to'liq ifodalashga ta'sir ko'rsatadi.

2. Eskirish (amortizatsiya) hisoblashni takomillashtirish. Eskirishni hisoblash jarayonini aktivlarning haqiqiy jismoniy va texnik holatiga yanada moslashtirish hisob ma'lumotlarining aniqligini oshirishga xizmat qiladi.

3. Inventarizatsiya jarayonlarini rivojlantirish. Asosiy vositalarni muntazam va samarali inventarizatsiya qilish orqali mavjud va foydalanilayotgan aktivlar to'g'risida to'liq va ishonchli ma'lumotlar shakllantiriladi.

4. Hujjatlashtirish tizimini mustahkamlash. Qabul qilish-topshirish dalolatnomalari, ta'mirlash hujjatlari va ichki harakat hujjatlarini o'z vaqtida va to'liq rasmiylashtirish hisobning ishonchliligini oshiradi.

5. Hisob va axborot tizimlarini avtomatlashtirish. Asosiy vositalar hisobini zamonaviy axborot texnologiyalari asosida yuritish ma'lumotlarning aniqligi va tezkorligini ta'minlaydi hamda inson omili bilan bog'liq xatolarni kamaytiradi.

6. Ta'mirlash va modernizatsiya xarajatlari aniq tasniflash. Joriy, o'rta va kapital ta'mir hamda modernizatsiya xarajatlari to'g'ri ajratish asosiy vositalar qiymatini ishonchli shakllantirishga yordam beradi.

7. Mas'ul shaxslar javobgarligini kuchaytirish. Asosiy vositalar uchun moddiy javobgar shaxslar faoliyatini tizimli nazorat qilish ularning saqlanishi va samarali foydalanilishini ta'minlaydi.

Mazkur yo'nalishlarni takomillashtirish byudjet tashkilotlarida asosiy vositalar hisobini yanada samarali tashkil etish uchun muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy sharoitda asosiy vositalar hisobi nafaqat buxgalteriya operatsiyalarini aks ettirish, balki boshqaruv qarorlarini qabul qilishda muhim axborot manbai sifatida ham xizmat qilishi zarur. Shu nuqtai nazardan, hisob tizimini kompleks yondashuv asosida rivojlantirish maqsadga muvofiqdir.

Avvalo, asosiy vositalar hisobi jarayonlarini to'liq raqamlashtirish va yagona integratsiyalashgan axborot tizimlarini joriy etish muhimdir. Bu orqali aktivlarning harakati, ularning holati, eskirishi va qiymati bo'yicha ma'lumotlarni real vaqt rejimida shakllantirish imkoniyati yaratiladi. Raqamli texnologiyalarni joriy etish hisob ma'lumotlarining shaffofligi va ishonchligini oshirib, xatoliklarni sezilarli darajada kamaytiradi.

Ikkinchidan, asosiy vositalarni baholash, qayta baholash va eskirishni hisoblash metodologiyasini takomillashtirish zarur. Amaldagi yondashuvlarni xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga yaqinlashtirish hamda aktivlarning real xizmat muddatini inobatga olgan holda amortizatsiya hisoblash tizimini joriy etish muhim natijalar beradi.

Uchinchidan, inventarizatsiya jarayonlarini zamonaviy elektron nazorat vositalari asosida tashkil etish maqsadga muvofiqdir. RFID texnologiyalari, shtrix-kodlash tizimlari va avtomatlashtirilgan hisob tizimlari orqali asosiy vositalarni aniqlash va nazorat qilish samaradorligi oshiriladi.

To'rtinchidan, kapital ta'mir, modernizatsiya va joriy ta'mir xarajatlarini tasniflash bo'yicha yagona metodik yondashuvni shakllantirish zarur. Bu xarajatlarning asosiy vositalar qiymatiga ta'sirini to'g'ri aks ettirish imkonini beradi.

Shuningdek, ichki nazorat tizimini kuchaytirish, moddiy javobgar shaxslar mas'uliyatini oshirish va ularning kasbiy malakasini muntazam rivojlantirish ham muhim omillardan biridir. Bu choralar asosiy vositalardan foydalanish samaradorligini oshirish va moliyaviy intizomni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Byudjet tashkilotlarida asosiy vositalar hisobini modernizatsiya qilish hisob tizimini xalqaro standartlar darajasiga yaqinlashtirish, moliyaviy hisobotlarning shaffofligini ta'minlash hamda davlat resurslaridan oqilona foydalanishni samarali tashkil etishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Сальковская И. М. *Совершенствование методики анализа основных средств* // Энергия науки. – 2015.
2. Аветисян А. Р. *Совершенствование методики анализа основных средств* // Новые модели социально-экономического развития экономических систем. – 2019.
3. Koval N. Organizational and methodological aspects of accounting of fixed assets of budget institutions // *Theoretical and practical aspects of science development: Scientific monograph*. – Part 1. – Riga: Baltija Publishing, 2023. – P. 85–117. – DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-355-2-4>
4. Gerasimova L. Financial analysis in budgetary institutions // *International Scientific Siberian Transport Forum*. – Cham: Springer International Publishing, 2019.
5. Prodanchuk M. A., Bezdushna Y. S. Accounting for non-current assets in budgetary institutions: problems and solutions // *Ekonomika APK*. – 2020. – №12.
6. Blank I. A. *Finansovyy menedjment: uchebnyy kurs*. – Kiev: Nika-tsent, 1999. – 528 p.
7. Bogomolova L. Yu., Saveleva Yu. A. Osobennosti po etapnogo postroyeniya metodiki upravlencheskogo analiza osnovnykh sredstv v gosudarstvennykh kazennykh uchrezhdeniyakh // *Perspektivy razvitiya stroitel'nogo kompleksa*. – 2018. – №12. – P. 255–259.
8. Мухаметов А. Б., Абдувохидов А. А. Ўзбекистон Республикасида ишлаб чиқариш харажатлари ҳисоби // *Gospodarka i Innowacje*. – 2022. – P. 88–96.
9. Мухаметов А., Абдувахидов А., Матрасулов Б., Саматкулов М. Ишлаб чиқариш харажатларини туркумлаш ва уларнинг ҳисоби // *Iqtisodiyot va ta'lim*. – 2021. – №5. – P. 351–358.
10. He W. Thoughts and exploration on fixed asset management in higher education institutions under the new financial accounting system // *Journal of Economics and Law*. – 2025. – Vol. 2, No. 1. – ISSN: 3005-5768.
11. Абдукаримов К. Бухгалтерский учет основных средств в бюджетных организациях // *Иқтисод ва молия / Экономика и финансы*. – 2013. – №10.
12. Li C. Thoughts on fixed assets management in colleges and universities based on full life cycle theory // *Proceedings of the Conference on Economics and Management (CEAM 2020)*. – 2020.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 4 (2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>